

ASPECTE DIN ACTIVITATEA UNUI VICE-CONSUL BRITANIC ÎN DOBROGEA OTOMANĂ (II)

Rezumat: În continuarea textului din numărul precedent, acest articol prezintă câteva aspecte din activitatea vice-consulului britanic la Constanța (Kustendjie), Frank Fremoult Sankey. După sosirea sa în portul Mării Negre în 1860, în același timp cu deschiderea căii ferate dintre Cernavodă și Constanța, Sankey a avut de rezolvat diverse probleme ale coloniei britanice și ale grecilor ionieni din localitate vizând, între altele: atitudinea puțin cooperantă sau chiar discriminatorie a autorităților otomane față de „europenii” din oraș, sporirea criminalității în Dobrogea sau situația lăcașurilor de cult din oraș. Textul se bazează pe o serie de documente inedite păstrate în arhivele britanice, dintre care opt sunt reproduse în anexă.

Cuvinte-cheie: Frank Fremoult Sankey, Constanța, Marea Neagră, Dobrogea, tătari.

Dispute imobiliare și profesionale

Finalizarea căii ferate dintre Cernavodă și Constanța și punerea ei în funcțiune în octombrie 1860 au fost urmate de creșterea rapidă a populației Constanței. Aminteam și în textul publicat în 2024¹ de presiunea pusă pe piața imobiliară locală, ca și de reclamațiile locuitorilor creștini care se plângeau de discriminare când venea vorba de construcția de case de locuit, prăvălii sau magazine de cereale. Vice-consulul Frank Fremoult Sankey a tot acuzat aranjamentele obscure realizate de câteva dintre elitele musulmane locale, care duceau la prețuri exorbitante ale terenurilor și caselor de locuit, mai ales că și el

* Constantin ARDELEANU: Institutul de Studii Sud-Est Europene / Colegiul Noua Europă, București, ardcons@gmail.com.

¹ Constantin Ardeleanu, *Aspecte din activitatea unui vice-consul britanic la Constanța (I)*, în „Analele Dobrogei”, 6 (2024), pp. 5–27.

era printre cei care doreau să închirieze sau achiziționeze o locuință în Constanța. Că erau mari câștiguri rezultă și dintr-o informație a managerului general al companiei Danube and Black Sea Railway (DBSR), John Trevor Barkley: dacă în 1857 un acru de teren se vindea la Constanța cu £12, în iulie 1862 prețul unui acru varia între £3.550 și £6.390.²

În iunie 1862, circa 70 de negustori ionieni și greci solicitau sprijinul lui Sankey, plângându-se de chiriile exorbitante cerute de proprietari pentru puținele case și magazine disponibile în oraș. În pofida promisiunilor de a scoate la vânzare terenurile deținute de stat, acest lucru nu se întâmplase. Câțiva dintre membrii musulmani ai consiliului local (medjilis) continuau să construiască, fiind evidentă, apreciau semnatarii petiției, discriminarea „supușilor europeni” de la Constanța. Sankey înainta petiția către superiorii ierarhici de la Varna și Istanbul, adăugând câteva remarci personale despre „foarte nedreptul monopol al privilegiilor”, deținut de câțiva fruntași otomani, și dificultățile creștinilor de a face față cheltuielilor dintr-un oraș extrem de scump, în care, cum aminteam deja, și el era în căutarea unei locuințe cu o chirie decentă.³

Încă de prin 1857, autoritățile otomane au avut în vedere diverse măsuri de dezvoltare a orașului. Guvernul central îl însărcinase pe comisarul Issa Efendi, reprezentatul său pe lângă DBSR, să întocmească o hartă a orașului și să planifice deschiderea de noi străzi și piețe. Autoritățile intenționau să protejeze, pe cât posibil, vechea structură urbană, modernizarea așezării urmând să se facă în conformitate cu acest nou plan, mai sistematic. Și prezența străinilor a influențat viziunea de dezvoltare. Dacă anterior musulmanii, creștinii și evreii trăiau în zone integrate, noile planuri rezervau cartiere separate pentru membrii diferitelor comunități religioase. Conform cercetărilor istoricului turc Ali Akyildiz, guvernul otoman a numit un inginer care să se ocupe de respectarea normelor de construcție. Piețele, magaziile, cartierele, străzile și bulevardele au fost amenajate în conformitate cu acest plan. Principalele străzi și bulevarde au primit numele unora dintre liderii politici de la Istanbul: bulevardele „Aziziye”, „Ali Pașa” și „Osmaniye” sau strada „Kamil Pașa”.⁴ Progrese clare erau constatate și mai

² The National Archives of the United Kingdom, Public Record Office, Foreign Office (FO), Fond 195, Dosar 719, f. 179 (Memorandum for Lt. Col. Sankey, Constanța, 21 iulie 1862).

³ *Ibidem*, ff. 62–63 (Sankey către Suter, Constanța, 5 iunie 1862) și f. 64–65 (petiția negustorilor, nedată). Documentele sunt redată în anexă (Doc. 1 și Doc. 2).

⁴ Ali Akyildiz, *The Modernizing Impact of a Technological Transfer: The Case of the Constanta Railway*, în vol. Ekmeleddin Ihsanoğlu și Feza Günergun (eds.), *Science in Islamic Civilisation: Proceedings of the International Symposium „Science Institutions in Islamic Civilisation” and „Science and Technology in the Turkish and Islamic World”*, Research Centre for Islamic History and Culture, Istanbul, 2000, pp. 209–210. Detalii despre niște planuri otomane și în Stoyanka Kenderova, Radu Ștefan Vergatti, *Deux plans de la ville de Constanța datant de 1859*, în „Revue Roumaine d’Histoire”, 50.3–4 (2012), pp. 179–191.

târziu, prin 1866, după vizita în oraș a guvernatorului vilayet-ului Dunării, Midhat Pașa, dar și după epidemia de holeră din 1865: „principalele străzi au fost curățate și pavate, sporind mult din confortul și curățenia orașului”.⁵

Disputele imobiliare au căpătat și un pregnant caracter confesional. Un caz interesant privește construirea unui lăcaș de cult ortodox, inițiativă a arhimandritul Philip Schulati, ajuns la Constanța la începutul anului 1862. Un grec (ionian?) din Constanța, un anume George Plechanos, oferea mai multe detalii într-o scrisoare trimisă unei publicații din Corfu. Orașul Constanța, scria Plechanos, „a prins din nou viață în ultimii doi ani și își recapătă treptat poziția de odinioară, în principal datorită succesului căii ferate”. Creștinii ortodocși puseseră bazele unei mici comunități, iar când un preot itinerant ajungea la Constanța se organizau și slujbe religioase. Invitat de la Istanbul, arhimandritul Schulati a ajuns la Constanța în martie 1862 și a mobilizat rapid comunitatea să ridice o biserică din lemn pe un teren pe care supușii ortodocși îl aveau promis în acest sens, prin firman imperial. Câteva dintre elitele otomane au fost iritate de inițiativă, disputa ajungând în fața autorităților administrative și judiciare locale. Guvernatorul a permis ridicarea unei construcții temporare, însă autoritățile locale nu se lămuriseră în privința locației exacte a terenului promis ortodocșilor și solicitaseră clarificări de la Istanbul. Până atunci, activați de energicul Schulati, ortodocșii au ridicat un edificiu de 12 x 22 metri, construit din lemn și cărămizi și acoperit cu țiglă. Acoperișul a fost sursa altor dispute cu gruparea musulmană fundamentalistă, care afirma că legile otomane nu permiteau ca o construcție provizorie să fie acoperită cu țiglă. Capela ortodoxă funcționa deja în duminica Floriilor din 1862, inaugurarea fiind, pentru inițiatori, un moment simbolic pentru renașterea creștinismului ortodox la Constanța. „Bucuria provocată în acea zi locuitorilor creștini din acest oraș și din satele învecinate este de nedescris”, mai consemna Plechanos, „deoarece majoritatea dintre ei nu auziseră niciodată liturgia, căci trăiau în sate majoritar musulmane și nu li se permitea să folosească niciun semn exterior al religiei.” Schulati a deschis slujbele și față de bulgarii din oraș, formând și „un comitet mixt alcătuit din cinci greci și cinci bulgari pentru a reprezenta comunitatea creștină” și organizând în lăcașul de cult „două coruri, cel grec în dreapta cântând imnurile în greacă, iar cel bulgar în stânga cântând în propria lor limbă”. Inițiativa lui Schulati de a ridica la Constanța o biserică de zid și o școală a fost amplu popularizată, inclusiv în publicații creștine britanice, care notau că renașterea economică a Constanței se datora „angajării capitalului și priceperii engleze în construirea unei căi ferate.”⁶

⁵ TNA, FO 195/891, f. 234 (în raportul comercial al lui Sankey pe anul 1866).

⁶ *The Establishment of a Church at Kustendjie*, în vol. *The Colonial Church Chronicle, Missionary Journal and Foreign Ecclesiastical Reporter 1864*, Rivingtons, London, 1865, pp. 86–92.

Autoritățile otomane au aprobat solicitarea de a ridica o biserică solidă pe 17 iunie 1863,⁷ dar disputele dintre ortodocși și musulmanii din localitate au continuat. Cum printre ortodocși se numărau și mulți ionieni pe care Sankey îi „păstora”, vice-consulul britanic a acordat tot sprijinul locuitorilor creștini ai Constanței în perioada în care aceștia s-au mobilizat pentru ridicarea bisericii. În mai 1863, vice-consulul dădea vina, într-un mesaj către ambasadorul britanic la Istanbul, pe agenții panslaviști care convinseseră autoritățile să nu ofere terenul necesar pentru construcția bisericii și a unei școli.⁸

În mai 1864, de la Constanța se scria că ortodocșilor li se distrusese capela și li se interzisese să se mai întâlnească în public. Acolo ajunsese Nustreph Pașa, pe care grecii îl acuzau că era mânat de o „ură fanatică” față de creștini. Nustreph considera că respectiva capelă fusese ridicată prin coruperea fostului guvernator Rhusti Effendi, astfel că dorea dărâmarea sa.⁹ În cele din urmă, construcția efectivă a Bisericii Metamorfosis a început în 1865, costurile fiind acoperite dintr-o taxă impusă pe comerțul de import-export al respectivilor supuși ortodocși.¹⁰

Un oraș cosmopolit și violent

Cu o populație tot mai numeroasă și mai diversă, autoritățile otomane se temeau de sporirea criminalității în oraș. În 1862 a fost înființată o comisie pentru a investiga rata neobișnuit de mare a crimelor, pusă exact pe seama sosirii la Constanța a unor grupuri extrem de diverse etnic și confesional și puse mereu pe harță.¹¹

Dezvoltarea comerțului și numărul tot mai mare de vase britanice ajunse în port au dus la deschiderea de numeroase cârciumi, unele dintre ele chiar în zona portului.¹² Pe 5 mai 1862, John Trevor Barkley îi scria vice-consulului Sankey, solicitându-i să intervină în zona „portului local”, blocat de numărul mare de caiace, care erau în fapt simple „cârciumi plutitoare”. Acolo se aduna toată pleava orașului, făcând ca și proprietățile DBSR să fie încălcate. În plus, în noaptea anterioară în acea zonă se înecase un marinar britanic care băuse în

⁷ Akyildiz, *The Modernizing Impact*, p. 210.

⁸ Norfolk Record Office (mai departe NRO), BUL 1/304/8a, 569x4 (Sankey către Bulwer, Constanța, 11 mai 1863).

⁹ *Turkey*, în „Salisbury and Winchester Journal”, 11 iunie 1864, p. 2.

¹⁰ Doina Păuleanu, *Lăcașuri de cult la Constanța (1862–1916)*, în vol. Sorin Marcel Colesniuc (ed.), *Dobrogea, edificii cu mozaic. Credința, cultura, cetatea*, Ex Ponto, Constanța, 2019, pp. 40–74 (aici 41–44).

¹¹ Akyildiz, *The Modernizing Impact*, pp. 208–209.

¹² Iar numărul lor a continuat să crească în anii următori: *Ibidem*, p. 205.

respectivele bodegi.¹³ Sankey a luat legătura cu noul guvernator, care însă era „fie incapabil, fie nu dorea” să continue măsurile energice ale predecesorului său.¹⁴

Erau și alte motive pentru a critica atitudinea noului guvernator, Rushdi Effendi, și de a-l regreta pe cel dinainte, Suleyman Bey, care se dovedise imparțial în relațiile dintre musulmani și creștini. Sub pretextul introducerii unor restricții privind circulația pe străzi după ora 21.30, poliția otomană începuse să ia măsuri împotriva angajaților DBSR, pe care sarcinile de serviciu îi obligau să circule de la/spre gară la ore târzii din noapte. Barkley avea relații extrem de proaste cu noul guvernator, astfel că Sankey era canalul de legătură dintre DBSR și autorități. Era o relație complicată având în vedere că guvernatorul prefera răspunsuri verbale celor în scris,¹⁵ dar și mai dificilă prin faptul că Rushdi îl reclamase pe Sankey ambasadei de la Istanbul, acuzându-l că nu sprijinea aplicarea măsurilor de ordine publică pe care guvernatorul le introdusese după numirea sa în funcție.¹⁶

Barkley se plângea la fel de tare că drepturile de proprietate ale DBSR nu erau respectate în port, vasele intrând în zona amenajată de companie fără a respecta regulamentele portuare. Era ca și cum singura datorie a investitorilor fusese „să construiască un port în beneficiul comercianților locali”. Managerul reclama faptul că autoritățile nu interveneau să curme aceste abuzuri, în oraș existând impresia că dacă DBSR „câștiga bani, asta se întâmpla pe seama locuitorilor.”¹⁷ Alte probleme țineau de faptul că autoritățile arestau diverși angajați ai DBSR, „fără preaviz și pentru acuzații frivole”. Un contractor local, care lucra la construcția digului, avusese o dispută cu câțiva dintre muncitorii săi, care își solicitau remunerația înainte de ziua de salariu. „Antreprenorul a fost imediat arestat și obligat să plătească cele 10 sau 12 zile de lucru”, dar și o amendă de 42 de piaștri. Și restul angajaților și-au cerut plata, ceea ce a dus la blocarea lucrărilor portuare vreme de o zi. „Jafurile, crimele și atentatele la viață și proprietate sunt acum frecvente, debarcaderul este transformat într-o piață pentru vânzarea de fructe și băuturi spirtoase, fiind atât de plin de ambarcațiuni locale încât vasele nu se pot apropia; scenele de violență și confuzie la sosirea unui vapor sunt scandaloase, iar toate acestea din lipsa a doi – trei polițiști de încredere. Totul este lăsat la mila câtorva zapcii ignoranți și lipsiți de experiență, cărora le este încredințată puterea executivă și ale căror rapoarte lacunare sunt

¹³ TNA, FO 195/719, f. 76 (Barkley către Sankey, Constanța, 5 mai 1862) – Doc. 4 în anexă.

¹⁴ *Ibidem*, f. 74 (Sankey către Suter, Constanța, 8 mai 1862) – Doc. 3 în anexă.

¹⁵ *Ibidem*, f. 86–87 (aceiași, Constanța, 2 mai 1862) – Doc. 5 în anexă.

¹⁶ *Ibidem*, f. 157–162 (Sankey către Erskine, secretarul ambasadei din Istanbul, Constanța, 22 aprilie 1862).

¹⁷ *Ibidem*, f. 173–175 (Barkley către Sankey, Constanța, 22 iulie 1862).

judcate la conac.”¹⁸ După intervenții de la Istanbul, situația pare că s-a mai îmbunătățit în zona portului, unde DBSR a putut să își continue afacerile.

Bandiții Estului sălbatic

O regiune încă slab populată, în pofida acestui influx de imigranți, Dobrogea a rămas un spațiu al violenței, cu autoritățile otomane acuzate că făceau prea puțin pentru a captura grupurile de tâlhari care amenințau comunitățile umane și afacerile din zonă. Calea ferată și prosperitatea creată de ea au fost obiectul a numeroase atacuri banditești, așa cum rezultă din anecdotele incluse în încântătoarea lucrare a inginerului Henry Charles Barkley. Acesta consemna pe larg nesiguranța drumurilor dobrogene, dar și atacuri mult mai îndrăznețe ale unor grupări de bandiți.

Una dintre ele era cea a lui Pelevan Ali, care conducea o bandă de „12 bărbați și o femeie”, despre care se zvonea că este „o musulmană tânără și foarte frumoasă”, dar în fapt „o diavoliță însetată de sânge.” Un cioban moldovean din Cernavodă dăduse inginerilor un pont, cum că bandiții se interesau de ziua de salariu a angajaților DBSR, existând astfel temerea că urma un atac asupra convoiului care transporta banii sau chiar încercarea de a jefui casa unde banii erau păstrați în noaptea dinaintea zilei de salariu. Unul dintre frații Barkley, Robert Andrew, a mers cu cavași turci înaintea convoiului, păzit de cinci zapcii. „Cufărul din stejar dur în care erau banii a fost adus înăuntru și prins în podea cu șuruburi puternice. S-au dat ordine unui muncitor englez să meargă la asfințit la casele oamenilor și să adune 20 de bărbați, toți înarmați, care să ia poziții într-o mică râpă, la câteva sute de iarzi în fața casei. Tuturor englezilor care locuiau în celelalte case li s-a spus să stea de pază, iar apoi R[obert] a luat cina și, cu pistoalele pe masă, privea pe fereastră și aștepta. Timpul a trecut greu până pe la 11 noaptea, când o vijelie ce se apropia dinspre vest a ajuns deasupra casei, iar Robert spera că tâlharii nu erau atât de nebuni încât să atace chiar atunci și avea încredere că oamenii din râpă erau la post. Era întuneric beznă, mai puțin când fulgera, iar R[obert] nu îndrăznește să aprindă o lampă, căci din cauza căldurii stătea cu fereastra deschisă, iar o lumină aprinsă îl transforma într-o țintă perfectă. Furtuna era încă puternică, iar un fulger puternic a luminat cerul. Pe Allah, iată-i! A văzut, pentru o clipă, aproape de fereastră, o masă de călăreți, cu pistoalele pregătite în mâini și ochii spre R[obert]. O clipă mai târziu, din nou

¹⁸ *Ibidem*, f. 169–171 (Sankey către Bulwer, Constanța, 25 iulie 1862). Toate reclamațiile DBSR la adresa guvernului otoman au fost reunite într-un Memorandum trimis de Barkley ambadorului Bulwer: *Ibid.*, f. 191–198: „Memorandum setting forth the engagement of the Imperial Ottoman Government vis-a-vis to the Danube & Black Sea Railway Company which are yet unfulfilled”, Constanța, 9 august 1862.

întuneric beznă. Repezinându-se la fereastră, Robert a tras în direcția unde văzuse oamenii. Paznicii au sărit, englezii au sărit, dar tâlharii fantomatici nu mai erau de găsit. Fără îndoială că l-au văzut pe R[obert] pregătit și, neștiind câți oameni erau la pândă și neavând încredere în vechile lor flinte, au considerat că discreția era varianta cea mai bună și au luat-o la sănătoasa. N-a dormit nimeni în acea noapte și R[obert] a fost mulțumit când banii au fost plătiți oamenilor în dimineața următoare.”¹⁹

Fărădelegile tâlharilor au continuat, iar într-o zi grupul a fost văzut în zona Constanței, într-o râpă din apropierea mării. „Vreo șase dintre noi [englezii] s-au oferit imediat și, luând cu noi patru cavași și cinci zapcii, am plecat în galop” spre acel loc, ajungând însă prea târziu, după ce bandiții își părăsiseră ascunzătoarea.²⁰

Prin 1862, o grupare de bandiți era activă în zona actualei localități Mircea Vodă (Tchellaby Keui). Acolo avusese loc o serie de atacuri atât de violente, încât compania DBSR trebuia să intervină pentru a-și liniști angajații îngroziți. După cum raporta managerul general, John Trevor Barkley, primul jaf avusese loc la începutul lunii iulie, când bandiții atacaseră casa unui tătar, care strânsese o anumită sumă de bani. Tătarul fusese atacat de opt-nouă bărbați bine înarmați, care au comis jaful în pofida rezistenței sătenilor. Patru dintre locuitori fuseseră grav răniți. Bandiții erau îmbrăcați în mocani, dar toți vorbeau turcește bine. A urmat un alt jaf, fiind atacat un angajat DBSR, un bosniac numit Hodja, care lucra la cariera de piatră de la Medgidia. Hodja a fost găsit mutilat în casa sa și, câteva zile mai târziu, a murit. Motivul atacului era clar jaful, căci se știa că bosniacul economisise 3–4.000 de piaștri. Bandiții săpaseră sub podeaua casei și probabil furaseră respectiva sumă, ca și mai multe arme ale bosniacului. Două nopți mai târziu, șase bărbați îmbrăcați turcește au atacat stația DBSR de la Mircea Vodă. Acolo dormea și un angajat albanez, care a tras asupra bandiților, punându-i pe fugă. Temându-se de noi atacuri, angajații companiei refuzau să revină la lucru, mai ales după ce, o noapte mai târziu, stația a fost atacată încă o dată. Managerul general aprecia că probabil bandiții aveau un informator chiar în rândul angajaților DBSR, poate chiar unul dintre paznici, care le oferea ponturi despre locuri și persoane de atacat. Pentru prinderea bandiților, DBSR oferea o recompensă de £20.²¹

¹⁹ Henry C. Barkley, *Between the Danube and the Black Sea; or, Five Years in Bulgaria*, John Murray, Londra, 1876, pp. 244–247.

²⁰ *Ibidem*, pp. 247–248.

²¹ TNA, FO 195/719, f. 108–111 (Barkley către Sankey, Constanța, 23 iulie 1862); un alt raport, la f. 102 (aceiași, Constanța, 23 iulie 1862) semnala primul atac asupra stației – Doc. 6 și 8 în anexă.

Vice-consul Sankey raporta incidentele mai departe, către Varna și Istanbul, adăugând, la un moment când relațiile cu guvernatorul Rushdi Effendi erau foarte proaste, noi critici la adresa dezinteresului autorităților față de asigurarea liniștii publice.²²

Și Henry Charles Barkley amintea incidentul în lucrarea sa,²³ ca și prinderea bandiților după mobilizarea autorităților otomane. Zapcii trimiși de la Silistra i-au prins „pe toți într-o cârciumă și i-au arestat. Eram într-un tren de marfă, când pe la jumătatea drumului am văzut niște bărbați pe șină care fluturau batistele. Am oprit și am dat peste 20 de zapcii și întreaga bandă de hoți, bine legați. I-am băgat pe toți într-un vagon și apoi am avut o discuție cu ei. Fata, despre care se spunea că e tânără și frumoasă, s-a dovedit în realitate o femeie între două vârste și urâtă ca dracul și care vorbea ca o moară hodorogită. Am întrebat cine era șeful și ea a răspuns imediat că ea era, și nu numai șeful, ci și soția bandei. Era poligamie cu răzbunare, doar că pe dos. M-a implorat să intervin pentru viețile lor și mi-a spus că era sigură că o voi face dacă aș ști de câte ori am călărit aproape de locul unde erau ascunși și m-au lăsat să trec nevătămat. Mi-am arătat mulțumirea dându-i o țigară și promițând să mă interesez de situație. Mi-am ținut cuvântul și am aflat că arma și pistoalele paznicului mort fuseseră găsite la cineva din bandă.” Câteva luni mai târziu, toți membrii bandei au fost spânzurați la Istanbul.²⁴

Toate aceste probleme au ocupat mult din activitatea lui Sankey, intermediar între autoritățile locale, compania DBSR și autoritățile britanice de la Istanbul. După cum scriam și în prima parte a acestui studiu mai larg, situația financiară a lui Sankey continua să fie proastă. În 1862, la Ministerul de Externe a fost primită o nouă plângere la adresa lui Sankey, acuzat că nu achitase o sumă, conform obligațiilor sale oficiale. Sankey recunoștea că avea niște probleme financiare, căci nu îi stătea în caracter să evite plata datoriilor.²⁵ Doi ani mai târziu, când se zvonea că vice-consulul urma să plece din oraș, ambasadorul britanic la Istanbul, Henry Lytton Bulwer, era informat că Sankey datora £125 unor negustori britanici din Constanța, frații Keep.²⁶

²² *Ibidem*, f. 104–106 (Sankey către Suter, Constanța, 24 iulie 1862) – Doc 7 în anexă.

²³ Barkley, *Between the Danube and the Black Sea*, p. 257.

²⁴ *Ibidem*, pp. 258–259.

²⁵ NRO, BUL 1/304/4, 569x4 (Sankey către Bulwer, Constanța, 1 octombrie 1862).

²⁶ *Ibidem*, BUL 1/304/9, 569x4 (frații Keep către Sankey, Constanța, 25 martie 1864).

Anexă documentară

Doc. 1

Sankey către Suter, Kustendjie, 5 iunie 1862²⁷

Înaintează petiția unor greci și ionieni din Constanța și adăugă detalii despre situația dificilă a „europenilor” din oraș, unde câteva dintre elitele otomane controlează piața imobiliară

I have this day received petitions from Ionian and Greek subjects resident in Kustendji, which they are desirous should be submitted to H. B. Majesty's Ambassador at Constantinople and to the Greek Minister. I have therefore the honor to enclose them for your consideration.

They regard a subject I have several times had occasion to mention, the very unfair monopoly of privileges by a few Turks, mostly belonging to the Medjilis. The want of accommodation is becoming more severely felt every day, and the local authorities seem determined to prevent any equality of rights between Mussulman & Christian Ottoman subjects, in so far that the latter are not even allowed to bid for private lots of land. For the last three years promises have been given that the sale of lands should proceed impartially and that the permission for building should be granted, but these promises have never been fulfilled and the hardship is so great that I understand it to be the intention of the Rayah population to petition the Sultan on the subject. In the mean time this weighs heavily on Europeans settled here.

It can no longer be matter of doubt that Kustendji is in the hands of three of four Turkish proprietors who are allowed to do just as they please, and to give you an idea of their proceedings I need only cite the following instance. Having no residence, I have been on the watch for any homes in course of construction. Yesterday a certain Arif Agha, whose house was burnt last year, engaged with a builder to rebuild it for 14,000 piasters and offered me the home for £60 per annum payable in advance.

This is the proportion of rent or cost of construction & must remain so until the local authorities are compelled to do justice to all subjects of the Porte equally. The complaint is general on the part of male Turkish proprietors that they are not allowed to sell their land to Christians who offer from eight to ten piastres per zik²⁸ and are compelled to sell the same to Turks for three.

²⁷ TNA, FO 195/719, f. 62–63.

²⁸ „zirakare”, unitate de măsură echivalentă cu circa 0,57 m².

The rising importance of the place will make it worth the while if the Sultan's Government put an end to such a state of affairs as it cannot be supposed that any intention exists to discourage commerce and the settlement of Europeans in the Ottoman territories.

Doc. 2

Memoriul supușilor ionieni din Constanța către Sankey, [mai–iunie] 1862²⁹

Expun situația dificilă în care se găsesc din cauza chiriilor exorbitante și a faptului că erau discriminați de administrația otomană.

We the undersigned Ionian subjects resident at Kustendjie beg respectfully to bring to your notice what follows viz:

Since the establishment of the Railway Company at this Port, there has been a great concourse of people of different nations and consequently the few houses and shops have produced large and disproportionate rents. This has been borne as each governor has promised that the Government lands would be put up to sale without delay and that Christian Ottoman subjects would be allowed to build houses and stores, by which means accommodation would be cheaper and more easily obtained.

This promise has never been kept under different pretexts, but as a few Turks belonging to the Medjilis have been building and are still continuing to build and demanding exorbitant rents, it is evident that the interests of all are sacrificed to their profit. It therefore follows that we and other European subjects are put to great expense and inconvenience and cannot in many cases even pay our expenses by the profits of our trade from the exorbitant rents charged for our houses and stores.

We therefore earnestly beg that you will represent the present state of affairs to H. M.'s Ambassador at Constantinople, so that the Government of the Sublime Porte may be made aware of the state of affairs which weighs heavily on all European subjects at Kustendjie.

Doc. 3

Sankey către Suter, Kustendjie, 8 mai 1862³⁰

Înaintează scrisoarea lui John Trevor Barkley și confirmă situația din port, ca și dezinteresul guvernatorului de a rezolva problemele reclamate.

²⁹ TNA, FO 195/719, ff. 64–65.

³⁰ *Ibidem*, f. 74.

I beg to hand you copy of a letter from Mr. John Barkley, relatives to the crowd of drinking boats which encumber the landing place. On receipt of this letter I begged the Governor to take measures for preventing such a state of affairs, but the boats remain in the same place & continue to sell spirits.

From the wants of order and management, I am forced to coincide with Mr. Barkley's opinion, & that the present Governor is incapable or unwilling to carry out his predecessors' salutary & energetic measures.

Doc. 4

Barkley către Sankey, Kustendjie, 5 mai 1862³¹

Îl informează despre dezordinea din portul pentru comerțul local, unde numeroase ambarcațiuni care vând alcool sunt staționate. Un marinăr britanic s-a înecat acolo, iar autoritățile locale nu se implică pentru a rezolva situația.

Sir,

I should feel greatly obliged if you could call the attention of the Governor of Kustendjie to the state of the landing place reserved under arrangement with the Turkish Government for the use of the inhabitants of the town.

It is now & has been for considerable time blocked up from all access to the sea by the number of "caiques" which are attached to the stage and which are nothing more or less than "drinking shops a float."

The consequence of this irregularity is that crowds of the worst black guards in the town are congregated there night and day and that the inhabitants of the town are compelled to trespass on the Company's property whenever they have occasion to embark or disembark.

It will be within your recollection that the former Governor of Kustendjie put a stop to these wine boats collecting in the harbour and it will be a great boon could you obtain a similar regulation.

Last night, it is supposed that an English sailor who had been drinking in one of these boats was drowned. His body has not yet been recovered.

I shall take the first opportunity of calling the Porte's attention to the licence which prevails in the harbour, having had occasion to remark that the present Governor is either unwilling or unable to preserve order.

³¹ *Ibidem*, f. 76.

Doc. 5**Sankey către Suter, Kustendjie, 2 mai 1862³²**

Expune proasta colaborare cu noul guvernator și autoritățile locale care refuză să comunice în scris cu vice-consulatul. Este prins între DBSR și autoritățile otomane, care nu sunt interesate să rezolve problemele cu aceeași deschidere ca în timpul fostului guvernator.

I have several times had occasion to call your attention to obstacles placed in the way of progress by the local authorities & which were in a fair way of being removed during the Government of Suleyman Bey.

I regret to state, however, that since the arrival of his successor, Rushdi Effendi, matters are taking their old course & that he seems to have set his face against all change & determined to make the difference between Christian & Musulman felt.

The sale of private lands has been stopped and only Musulmans allowed to build.

This will continue till some energetic measures are taken by the Porte to put an end to such a state of affairs. Suleyman Bey by energy & strict impartiality had succeeded in a great measure in getting rid of the absurd jealousies & differences between the natives & Christians, but they are now reviving in full force, the present Governor being very bigoted and entirely led by the members of the Council.

Amongst other regulations is an order to the Police to arrest anyone found in the Streets after 9.30 P.M., a harsh and uncalled for order, seeing that the town has been quiet & orderly & that many of the Company's servants are obliged to go to the station at all hours of the night, to meet the trains.

I am frequently called upon to intercede in matters between the general manager of the Company and the local authorities & have generally been able to smooth over any irritation arising from misunderstanding and thus preventing ill feeling & litigation.

A claim being made by Athanas Kiriaco, an Ottoman subject, for 30,000 and odd piastres Mr. Barkley placed the affair in my hands. I in consequence attended at the Conack where the contract was read, signed by Mr. S. Baker, formally [formerly] general manager on the one part & Athanas Kiriaco on the other, for the supply of Bread, to the workmen of the Company. A. Kiriaco refused to go on with his contract at a time when the Co[mpany] owed him 30,000 & odd piastres & which Mr Barkley kept back as indemnity for breach of

³² *Ibidem*, ff. 86–87.

contract. The Governor & Council gave a decision in favor of Kiriaco & I requested that a decision might be given me in writing to communicate to Mr. Barkley. This was refused, the Tribunal declaring itself incompetent to give a sentence.

The Governor afterwards entered into a correspondence with Mr. Barkley, without giving any written answer, and Mr. Barkley has refused to receive any official document on the subject which does not come through this office which he considers the proper channel for such matters.

The local authorities have now decided that the case ought to have been judged by a commission appointed at Constantinople & have sent a mishata [?] there, without however deigning to inform me of what steps they have taken.

My official letters also sent through this office to the local authorities in Company's business remain unanswered.

In other cases in which I have demanded a written decision, it has been refused & only verbal decision given, which has been afterwards denied. My attendance therefore at the local Tribunal is useless until the members know how far their jurisdiction extends. I have carefully refrained from discussions with the authorities & have overlooked a great deal of uncourteous conduct towards myself in the hopes that the present that [= state] of affairs will not be allowed to continue. It is rather surprizing that so near the capital, a few ignorant natives, some of whom cannot write, are suffered. almost at will to place obstacles & difficulties in the way of progress and good government. It [= this] difference is more severely felt after the short but impartial & energetic rule of Suleiman Bey, now Governor of Tultzcha.

Doc. 6

Barkley către Sankey, Kustendjie, 23 iulie 1862³³

Oferă informații despre un nou atac comis de bandiții dobrogeni.

A second attack was made on the Tchelebi Keui Station last night. The repairers of the railway [have] been too frightened to sleep in the station but the Albanian watchman remained. In the night 6 men as before attempted to force an entrance. The watchman fired and two fell, & were carried off wounded, or dead by their companions. Mr. Macdonall has seen the blood on the platform where the men were shot.

The watchman will be here tomorrow by the first train.

³³ *Ibidem*, f. 102.

Doc. 7**Sankey către Suter, Kustendjie, 24 iulie 1862³⁴**

Prezintă relațiile proaste cu administrația locală, care nu se implică în găsirea tâlharilor care atacă proprietățile Companiei. Oferă detalii despre modul în care se produc diverse accidente din cauza faptului că aceste proprietăți nu sunt respectate de localnici.

I have the honor to hand you two letters from Mr. Barkley relating to assaults and robberies committed in, and near the line of railway. The pointsman mentioned in Mr. Barkley's letter died yesterday and the men taken up upon suspicion have not yet been interrogated. As I wished to be present at the proceedings, I begged the Governor to let me know when they would take place, the answer was that he would look into the matter when he had leisure, but that he was then too much occupied.

Thus, no great weight is attached to a most brutal murder of an elderly, respectable man, who has been three years in the Company's employ.

Either of the Governor's predecessors would have been on the spot soon after the occurrence and taken active steps in the matter.

The natives are encouraged to believe that the Company's works belong to the Turkish Government, and that they are at liberty to use the line and quays at pleasure and without interference. It is not uncommon for a native to pull down the fencing and drive his cart over the line, & if he sees a train coming, he puts up his hand for it to stop and the next day, claims damages for his broken cart. On a part of the line running through the lake with water on each side, the natives are in the habit of resorting for the purpose of cutting reeds, leaving their cattle meanwhile on the line, where from their unwillingness to take to the water, they are frequently killed & cause great danger to the trains.

On one occasion an arabagi was asleep near the line and had left his bullocks yoked together on the line. One was killed and the locomotive thrown off the line, putting the lives of driver and fireman in great danger.

Mr. Barkley has now received an official demand for indemnity through the local authorities.

The greatest possible prudence is observed by all the Company's servants in going over the line, but if the necessary speed were kept up for a large traffic, accidents would be of almost hourly occurrence. As it is, the general manager does not cause trains to run at night, unless there is a bright moon.

On several occasions men have been taken up in the act of causing obstructions to the traffic, but are immediately released by the local authorities. A commissioner is kept here by the government at the large salary and whose duty

³⁴ *Ibidem*, ff. 103–106.

towards the company was at an end after the opening of the line when the money might be so much better employed in organising an efficient police for the few villages near the line.

The lending place, as I have before had to observe, is turned into a retail wine shop and the scenes on the arrival of a steamer are very scandalous. Remonstrance to the authorities seem to have the effect of increasing the annoyance and as long as the authorities not only prevent, but seem to encourage these proceedings, we can but expect them to lead to regrettable consequences.

Doc. 8

Barkley către Sankey, Kustendjie, 23 iulie 1862³⁵

Oferă detalii despre atacurile unei bande de hoți și solicită sprijin pentru prinderea lor. Compania oferă recompensă.

Sir,

Permit me to call your attention to the repeated robberies which have taken place within the last few weeks in the neighbourhood of Tchelebi Keui, to the end that through your interposition the local authorities may be induced to take active steps to bring the perpetrators of these outrages to justice.

At the present time none of the men employed in repairing the railway on that portion of the line will remain. Two attempts have been made in the Tchelebi Keui station and the men have deserted their employment, fearing that the fate of their companion Hodjia, may be their own.

A second statement of the robberies that have been committed will probably be useful to you.

The first robbery took place about three weeks ago at the new village of Ahmet Rassim, situated on the cliffs one mile beyond Tchelebi Keui station.

The house attacked in this instance was that of a Tartar, who had a large sum of money in his possession (500 Russian Pols & 200 Carbovanz).

The attack was made by a gang of well armed men, who, despite the resistance offered by the villagers, effected their object after seriously wounding four of them. Three are yet unable to leave their beds.

The robbers are described as having been dressed like Mokans and one (the leader) like a Turk. All however are said to have spoken good Turkish as distinguished from the Tartar and other patois spoken in the district. The villagers believe that all eight were Turks.

³⁵ *Ibidem*, ff. 108–111.

The second robbery occurred on last Sunday night. The person attacked in this instance was a servant of the Company, Hodja, a Bosnian, the pointsman and gatehouse keeper at the Medjidieh Quarry. This man was found brutally mutilated in his hut on Sunday morning. He has remained insensible ever since, and his recovery is despaired of.

In this case also the motive was robbery; the man was known to have saved 3 or 4,000 piastres and to have concealed it in the ground under his bed. This part of the floor was found dug up and the money gone. The men's pistols and other arms were also taken.

The third attempt took place on Monday night or Tuesday morning at Tchelebi Keui station.

The robbers in this case were seen. They were 6 men dressed as Turks well armed and speaking good Turkish. They broke open the backyard, drove out the horse, then placed two men to guard the back window whilst 4 others went round to the front, to make sure that the pointsman did not escape.

Their conversation was overheard by an Albanian sleeping in the backroom, who had been placed there, for the first time, that night to protect the station. This man gave the alarm and fired upon the robbers, who fled leaving the horse behind.

Their object was no doubt to rob the pointsman and repairers of their savings. These latter are now here and refuse to return to their posts.

Last night a second attack was made on the same station which is now entirely deserted. I am not yet in possession of the details of this last outrage, but will send you them in the course of the day.

There are some inferences which may be drawn from the foregoing, which may tend to the discovery of the gang.

1st. All the robberies have evidently been planned by some one or more persons well acquainted with the fact that the persons attacked, had money.

2nd. That as all have occurred within a distance of 6 miles on the line, it is probable that all have been committed by the same gang, and that their informant is one of the Company's servants, probably one of the gatekeepers.

3rd. That suspicion points to persons speaking good Turkish, either Turks or Arnouts. I need hardly say that on the part of the Company, I will do anything that may lead to the discovery and punishment of the gang. Should you be able to arrange with the Governor that a reward should be offered for the apprehension, the Company will give £20 towards such an object.

I shall, moreover, be ready to take any steps which your experience may recommend.

Promptness and activity at the outset are alone needed to put down this kind of brigandage.

ASPECTS OF THE WORK OF A BRITISH VICE-CONSUL IN
OTTOMAN DOBROGEA (II)

Abstract: *In continuation of the paper published in the previous issue of this journal, this article examines the work of the British vice-consul in Constanța (Kustendjie), Frank Fremoult Sankey. Upon his arrival in the Black Sea port in 1860, coinciding with the inauguration of the railway between Cernavodă and Constanța, Sankey confronted numerous challenges pertinent to the British colony and the local Ionian Greeks. These included the uncooperative or even discriminatory posture of the Ottoman authorities towards the “Europeans” of the city, the escalating criminal activity in Dobrogea, and the state of the city’s places of worship. The text is derived from a series of unpublished documents held in the British archives, eight of which are reproduced in the annex.*

Keywords: *Frank Fremoult Sankey, Constantza, the Black Sea, Dobrudja, Tatars.*